

УДК 799.322.2

МОДЕЛЮВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Васьков Ю.В.

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. Досліджується проблема створення методичної системи навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Розроблено модель методичної системи в якій визначено елементний склад починаючи з соціального замовлення загальноосвітній школі в справі формування практично здорового підростаючого покоління і до кінцевого результату вирішення цього замовлення. Наводиться структура і блоки методичної системи їх склад у функціональній єдності на рівні взаємодії, взаємозв'язку і взаємовідношення. Виділяється також комплекс об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на якість функціонування методичної системи.

Ключові слова: моделювання, модель методичної системи, блоки моделі, соціальне замовлення, суб'єктивні і об'єктивні фактори, реальний результат навчання.

Постановка проблеми. Аналіз державних документів [5, 7], що регламентують фізичне виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, та публікацій науковців (педагогів, медичних працівників, фахівців в галузі фізичної культури та ін.) свідчить про негативний стан здоров'я учнів сучасної школи. Визначено ряд причин соціального, економічного, медико-біологічного та ін. характеру, які привели до зниження рівня здоров'я наших дітей. На наш погляд, однією з причин такого стану є відсутність науково обґрунтованої концепції модернізації системи фізичного виховання учнів. У 2004 році [1] ми розробили проект такої концепції, але на наші пропозиції в МОН України ніхто не звернув уваги. Для вирішення зазначеної проблеми було підготовлено тільки ряд наказів, виконання яких до суттєвих позитивних змін не привели.

Однією із складових нашої концепції було створення методичної системи навчання учнів фізичної культури. Теоретичне обґрунтування такої системи буде сприяти формуванню фізичної культури особистості на необхідність чого звертали увагу як російські фахівці (В. К. Бальсевич, Л. И. Лубишева, А. П. Матвеев та ін.), так і вітчизняні (Круцевич Т. Ю., Москаленко Н. В., Платонов В. Н., Шиян Б. М. та ін.). Будь яка система передбачає реалізацію провідних цілей і завдань, що поставлені перед школою у формі соціального замовлення. Конкретизація цих завдань безпосередньо для шкільної фізичної культури може бути здійснена тільки після визначення її основних функцій. Функції фізичної культури початкової, основної і старшої школи мають певні відмінності. Приклад вирішення цієї проблеми ми запропонували у вищезгаданій концепції,

але для створення методичної системи навчання учнів фізичної культури необхідно враховувати і дидактичні функції навчального предмета «Фізична культура», а також обґрунтувати структуру і склад цієї системи. Без створення відповідної моделі ми не зможемо вирішити зазначене завдання.

Мета дослідження. Розробити та теоретично обґрунтувати модель методичної системи навчання фізичної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Завдання дослідження.

1. Визначити основні складові методичної системи навчання фізичної культури учнів основної школи.
2. Розробити модель методичної системи навчання учнів фізичної культури на основі структурної єдності її складових.
3. Дослідити наявність об'єктивних і суб'єктивних факторів, що впливають на якість реалізації методичної системи в практичній діяльності шкіл.

Серед основних методів дослідження необхідно виділити: аналіз змісту державних документів, що регламентують фізичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, спеціальної, в галузі фізичної культури, літератури; моделювання методичної системи.

Результати дослідження та їх обговорення. Питання удосконалення фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів дуже гостро стоять як в державних документах [3, 4, 6], що регламентують його, так і в багатьох публікаціях фахівців [2]. Неодноразово висвітлювались ідеї наукового обґрунтування навчального процесу на уроках фізичної культури як основної форми фізичного виховання учнів. Одним із шляхів такого

обґрунтування є створення методичної системи навчання фізичної культури учнів в загальноосвітніх навчальних закладах. Презентувати її для широкого кола фахівців можна за допомогою певної моделі. З загальнонаукової точки зору модельовання є основним засобом та інструментом наукового відображення (відбиття) і дослідження різного роду реальних об'єктів та процесів. Науковці стосовно досліджень в галузі педагогіки та фізичної культури виділяють два види нематематичних моделей: змістовно-описові і формально-математичні. Для дослідження нашої проблеми ми будемо використовувати ту яка відноситься до змістовно-описової.

Для її розробки ми використовували блочну систему з метою виділення основних системоутворюючих компонентів моделі й визначення різних видів взаємозв'язків між ними на рівні взаємодії, взаємовідношення, взаємовпливу і взаємозалежності. Провідним джерелом структурної моделі методичної системи навчання фізичної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів визначено соціальне замовлення школі щодо формування здоров'я учнів. Орієнтуючись на вимоги суспільства (у вигляді соціального замовлення), нами визначені такі основні блоки методичної системи (див. рис 1):

1. Цільовий блок, який відображає цілі і завдання основної школи по формуванню здоров'я учнів та їх фізичної підготовленості, і на їх визначення оказують вплив державні стандарти галузі «Здоров'я і фізична культура» і відповідні навчальні програми [8], функції навчального предмета «Фізична культура». Цілі і завдання висвітлені у відповідних навчальних програмах і тому презентувати їх в наших матеріалах ми не будемо. А функції навчального предмета необхідно розкрити в двох аспектах. Стосовно першого слід відзначити, що згідно концепції Л. Я. Зоріної навчальний предмет «Фізична культура відноситься до другого типу навчальних предметів з провідним компонентом «способи діяльності практичного характеру» а теоретичний компонент і способи діяльності інтелектуального характеру виконують обслуговуючу функцію. Другий передбачає визначення функцій різних ступенів навчання. Ці функції ми ретельно розкрили в нашому проекті, що дозволило конкретизувати цілі і завдання не тільки для кожного ступеня навчання а і для кожного класу.

2. Теоретико-методологічний блок, де розкриваються інноваційні підходи до організації навчання на основі впровадження різноманітних підходів: особистісно-орієнтованого, культурологічного, антропологічного, компетентного та ін. Торкаючись наведених підходів необхідно відзначити, що всі вони стосовно фізичної культури в школі ще достатньо не досліджені, і в практиці роботи

вчителів фізичної культури необхідно використовувати позитивні аспекти кожного з них.

3. Змістовний блок, який включає основні складові змісту фізкультурної освіти: теоретичний компонент, способи діяльності інтелектуального і практичного характеру. Способи діяльності практичного характеру передбачають включення основних і допоміжних фізичних вправ з різних розділів (модулів) програми. До комплексу допоміжних знань ми відносимо загальнорозвивальні, організовуючі і стройові, спеціальні, підвідні та підготовчі. Способи діяльності інтелектуального характеру поділяються на зовнішні (моторні, перцептивні, символічні) і внутрішні (перспективно-проектувальні, мнемічні, розумові) тощо. Склад теоретичного компонента передбачає включення науково-предметних знань джерелом яких є теорія певних видів спорту, що мають конкретне втілення в навчальних програмах у вигляді розділів (модулів) і допоміжних знань, які обслуговують предметно-наукові. До таких знань ми відносимо міжнаукові, історико-наукові, контрольо-оцінювальні, між предметні і нормативно-профілактичні.

4. Процесуальний блок, що включає методи навчання, організаційні форми навчання а також засоби навчання. Визначення номенклатури методів навчання є і в сучасності не вирішеною проблемою. Тому ми пропонуємо, поряд з класичними (для теорії і методики фізичного виховання) словесними, наочними і практичними методами, вести мову про використання іншої номенклатури, що поділяється на методи організації та здійснення навчальної діяльності, стимулювання і мотивації навчання, контролю та аналізу. Номенклатура організаційних форм навчання ще достатньо науково не обґрунтована, тому ми в цьому блоці наводимо їх мінімальний перелік. Визначення «алфавіту» засобів навчання також вважається певною дидактичною проблемою і ми пропонуємо власний варіант, який буде підлягати обговоренню з боку як науковців, так і вчителів-практиків. До основних засобів навчання віднесено: підручники, зошити та навчальні посібники, фізкультурно-спортивні зони (майданчики, спортивні зали тощо), обладнання та інвентар, технічні засоби навчання, Засоби контролю та вимірювання.

5. Оціночно-результативний блок передбачає оцінювання: теоретико-методичних знань, рівня техніки виконання основних способів діяльності практичного характеру і рівня використання способів діяльності інтелектуального характеру, а також рівня фізичної підготовленості учнів за допомогою навчальних і контрольних нормативів й функціональної проби Руф'є. Зміст цього блоку, а саме системи оцінювання, також потребує окремого наукового дослідження і ми тільки позначаємо

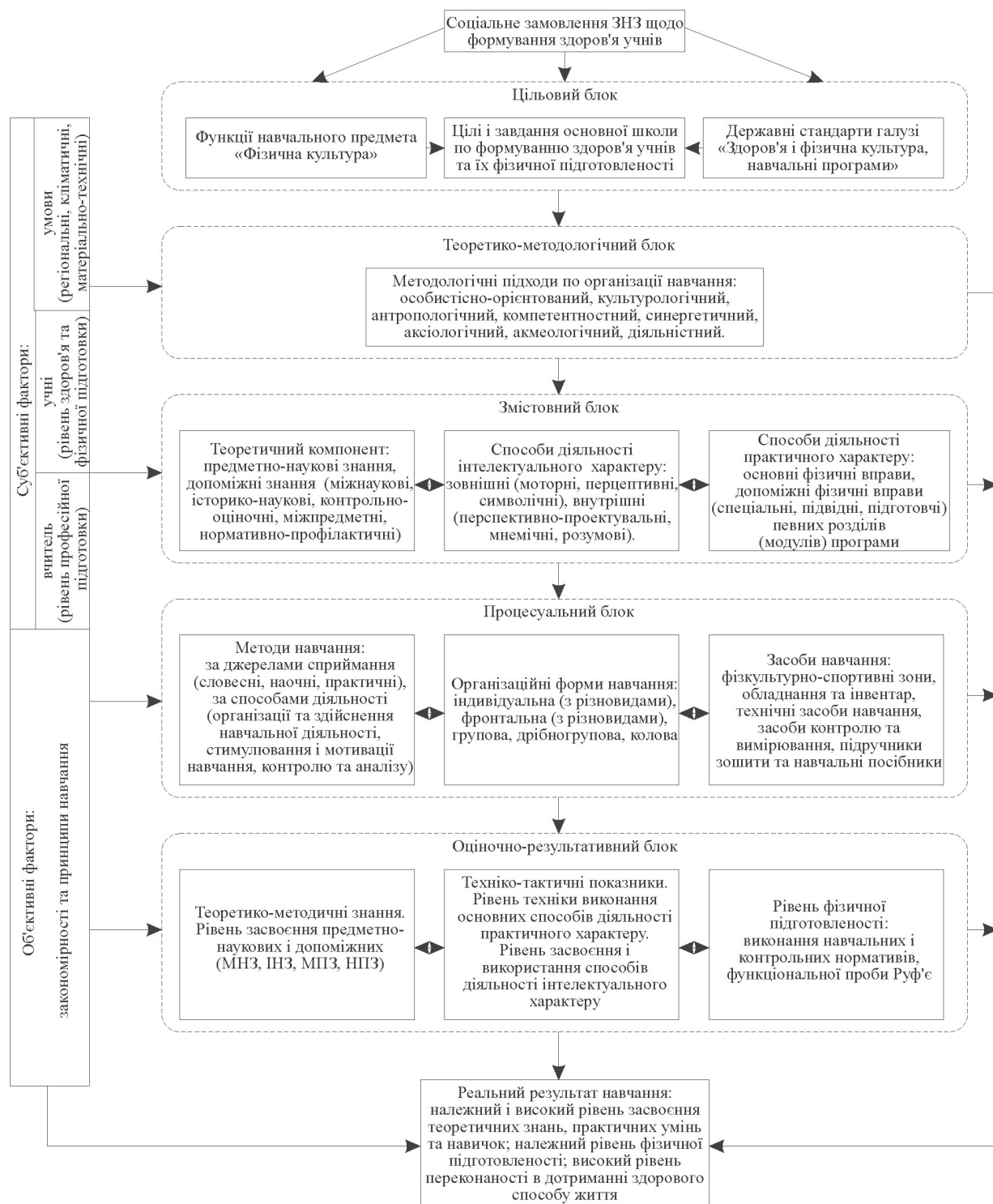

Рис 1. Модель методичної системи навчання фізичної культури в основній школі загальноосвітніх навчальних закладів

що повинно підлягати оцінюванню, тобто що входить в оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Реалізація зазначених вище блоків системи дозволить вийти на реальний результат навчання, який передбачає досягнення учнями певного рівня

засвоєння теоретичних знань, практичних умінь та навичок й формування переконаності в дотриманні здорового способу життя.

На якість реалізації основних складових методичної системи оказують вплив не тільки її компоненти у формі блоків а і ряд факторів

(об'єктивних і суб'єктивних). До об'єктивних факторів ми відносимо закономірності навчання і дидактичні принципи а до суб'єктивних: учителя з певним рівнем професійної майстерності; учнів, які мають конкретний рівень здоров'я і фізичної підготовленості; умови навчання (регіональні, кліматичні, а також рівень матеріально-технічного забезпечення). Нижче презентуємо модель методичної системи (рис. 1) в якій наводяться зв'язки і певні залежності між основними складовими.

Висновки

1. Результати проведеного дослідження свідчать про відсутність науково-обґрунтованої концепції модернізації фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл в сучасних державних документах і публікаціях фахівців.
  2. Модельовання методичної системи навчання фізичної культури дозволило визначити її основні складові, їх взаємозв'язок, взаємовідношення і взаємовплив.
  3. Конкретизовано зміст і структуру кожного блоку, що дозволило визначити ряд не вирішених проблем шкільної фізичної культури.
  4. Уточнено номенклатуру таких важливих складових навчального процесу як: методи навчання, організаційні форми навчання, засоби навчання.
- Наведені висновки дозволяють визначити основні проблеми в створенні методичної системи фізичної культури учнів, які потребують додаткових наукових досліджень.

Література

1. Васьков Ю. В. Концепція (проект) розвитку фізичного виховання учнів в загальноосвітніх

- школах /Ю. В. Васьков // Теорія та методика фізичного виховання. — 2004. — № 1(13). — С. 2-8.
2. Дубенчук А. І., Шарій І. В. Дослідження функціонального стану серцево-судинної системи учнів 5-11 класів. /А. І. Дубенчук, І. В. Шарій //Фізичне виховання в школі. — 2011. — №4. — С. 40-44.
3. Наказ МОН України №956 від 22. 10. 2008р. »Про заходи щодо вдосконалення роботи з фізичного виховання та збереження здоров'я школярів в навчальних закладах України.
4. Наказ МОН України №1008 від 06. 11. 2008р. «Про невідкладні заходи щодо збереження здоров'я учнів під час проведення занять з фізичної культури, захисту Вітчизни та поза-класних спортивно-масових заходів.
5. Наказ МОН України №1078 від 27. 11. 2008р. «Про затвердження заходів спрямованих на реформування системи фізичного виховання учнів та студентської молоді у навчальних закладах України».
6. Наказ МОН України та Міністерства охорони здоров'я України №518/674 від 20. 07 2009р. «Про забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням учнів у загальноосвітніх навчальних закладах».
7. «Про особливості організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах у 2001/2012 навчальному році. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/9-454 від 09. 06. 11р.
8. Фізична культура в школі : 5-11 класи : методичний посібник /за заг. редакцією С. М. Дятленко. — К. : Літера ЛТД, 2001. — 368с.

Надійшла до редакції 12.01.2012 р.
vaskov_yury@ukr.net

Васьков Ю.В. Моделирование методической системы обучения физической культуре учащихся общеобразовательных школ.

Исследуется проблема создания методической системы обучения физической культуре учащихся общеобразовательных учебных заведений. Разработана модель методической системы в которой определена структура и состав основных элементов начиная с социального заказа общеобразовательной школе в деле формирования практически здорового подрастающего поколения и до конечного результата выполнения этого заказа. Наводятся блоки методической системы и их состав в функциональном единстве на уровне взаимодействия, взаимосвязи и взаимоотношений. Выделяется также комплекс объективных и субъективных факторов, которые оказывают влияние на качество функционирования системы.

Ключевые слова: моделирование, модель методической системы, блоки модели, социальный заказ, субъективные и объективные факторы, реальный результат обучения.

Vaskov Y.V. Design of the methodical departmental the physical culture of student general schools teaching.

The problem of creation of the methodical departmental the physical culture of student general educational establishments teaching is probed. The model of the methodical system is developed in which a structure and composition of basic elements is certain since a social order general school on business of forming practically of healthy rising generation and to end-point of this ordering fulfillment. The blocks of the methodical system and their composition are pointed in functional unity at the level of co-operation, intercommunication and mutual relations. The complex of objective and subjective factors which have influence on quality of functioning of the system is selected also.

Keywords: design, model of the methodical system, model blocks, social order, human and objective factors, real result of teaching.